

Захист фахових інтересів педагогів – основне завдання товариства “Взаємна поміч українських вчителів”

Товариство “Взаємна поміч українського вчителівства” – унікальне явище в історії українського вчительського руху, української школи і педагогіки. Воно стало справді національно-професійною організацією, яку очолювали чесні, компетентні, патріотично настроєні діячі.

Підготовчий етап, що проходив до 28 серпня 1905 року, дня заснування Товариства, відзначився загостренням необхідності створення професійної організації вчителівства, бо воно займало найнижчий щабель соціального забезпечення. В § 55 закону про освіту від 14 травня 1869р. зазначалося: “найнижча платня, нижче якої жодній громаді зійти невільно, щоб старші й молодші вчителі, вільні від побічних занять, могли всі свої сили посвятити своїй праці, а перші з них (старші вчителі) могли також забезпечити свої родини згідно з місцевими умовами”. Але на практиці все було інакше. Утримання злочинця в тюрмі з доглядом коштувало державний бюджет 300 золотих ринських. Учителів, на яких уряд видавав менше, як на втримання одного злочинця, було 2.318 або 36% всього вчительського загалу”. [14; с.13]

Це спонукало вчителів до організованої боротьби за свої фахові права. “Товариство педагогічне”, що діяло у Львові з 1868 р. і до котрого входили польські і українські педагоги мало уваги приділяло соціальним проблемам педагогів. На знак протесту проти цього в 1896 р. виникла в Галичині незалежна організація “Товариство народних вчителів в Галичині”, котре ставило собі за мету боротьбу за поліпшення матеріального становища вчителів. 5 березня 1897 р. відбувся його перший з’їзд, в якому брали участь і представники українського народного вчителівства. Було ухвалено резолюцію, в якій, зокрема, була вимога зрівняти заробітну плату вчителя із зарплатою державних урядовців нижчого рангу, зменшити термін обов’язкової праці від 40 до 35 років. Брали участь українські педагоги і в інших заходах разом з народними вчителями Австрії. Неодноразово піднімалося питання про збільшення вчительської платні і скорочення терміну служби, робилися спроби шляхом парламентської боротьби покращити становище народних вчителів, що не приносило позитивних результатів. [11; с.8]

Українське вчителівство, для якого важливим були не лише боротьба за власні фахові права, а й розвиток національної школи також розуміло історичну необхідність незалежного національно-просвітницького руху. Все складалося на користь здійснення цього завдання. Адже соціальні умови життя змушували шукати порятунку в спільній допомозі. Свідоме вчителівство розуміло, що на противагу інтернаціональним товариствам та організаціям, українські педагоги повинні мати своє педагогічне товариство. [17; с.4]

Створене в першій половині 1881 р. у Львові “Руське Товариство Педагогічне” втратило надію на допомогу вчителям з боку урядових структур, тому порушило на загальних зборах 1897р. питання заснування так званого “допомогового фонду” для членів “Руського Товариства Педагогічного” та їх родин. На цю ціль поступово почали надходити добровільні пожертвування. І саме за допомогою заходів, що сприяли вирішенню найболючіших матеріальних проблем зміцнювалися стосунки товариства і вчителів. Виділ “Руського Товариства Педагогічного” розумів, що фахові проблеми

вчителів вимагають постійної уваги, а займатися ними так, як цього вимагав час, він не міг, бо були в нього інші не менш важливі завдання. [19; с.30]

Поступово виникла думка про потребу заснування окремої вчительської професійної організації.

Для цієї справи потрібно було підготувати відповідний ґрунт. Це завдання взяла на себе газета “Промінь”, що виходила на Буковині і стала офіційною трибуною буковинського народного вчителства. Обмін думок між свідомими вчителями щодо мети і форми вчительської організації та редакційні статті, що підводили сказане до спільного знаменника, дуже часто можна було зустріти на сторінках “Променя”, де дописувачі закликали своїх колег добровільно сплачувати незначну суму і тим самим створити економічне підґрунття для професійної вчительської організації. Зокрема зазначалось: “Коли будемо забезпечені матеріально, тоді високо піднімемось морально”. [2]

Першим етапом до здійснення цього замислу мало стати крайове віче українського вчителства 18 липня 1904 р. Воно відбулося у Львові, в приміщенні Народного Дому. Участь у вічі взяло 1392 вчителів з Галичини, які прийняли резолюцію, де серед великої кількості інших вимог найбільш гостро стали: зміна дисциплінарного законодавства та деяких статей закону про освіту, що обмежували права педагогів. Не могли учасники обминути своєю увагою і інші болючі проблеми: необхідність впровадження української мови у вже існуючих навчальних закладах та створення нових. На зборах був обговорений реферат А.Алиськевича про організацію українського вчителства (до речі, у вічі брав участь І.Франко) і було прийнято рішення про заснування товариства “Самопоміч учительська”, яке ставило собі за мету в першу чергу допомагати своїм членам і їх родинам: давати грошові допомоги, позики, стипендії і займатися захистом фахових проблем вчителів, передбачалося, що учасники товариства можуть брати участь і в інших вчительських організаціях. Для створення даного товариства був вибраний “Екзекутивний Комітет віча українського вчителства” із 12 членів і 6 заступників та спеціальна комісія, яка мала також завдання скласти статут “Самопоміч учительської”, що складалося з 8 чоловік. Щодо періодичного видання для новоствореного товариства, то було вирішено, що ним буде газета “Промінь”, до редакційного комітету, якої будуть входити як представники з Галичини так і з Буковини. Про перше віче українського вчителства ця газета писала: “І усміхнувся старий город Льва, коли побачив відродження цілої верстви нашої суспільності, коли побачив не одиниці вже, не десятки, а тисячі найкращих синів і доньок Руси-України, що скинули з себе кайдани – в одній хвилині піднесли голову як вільні, свідомі горожани, котрі уміють і хотять скористатися з своїх прав”. [12]

Виконавчий комітет першого вчительського віча зібрався на своє засідання 1 листопада 1904р. Він прийшов до висновку, що професійна організація українського народного вчителства носитиме назву “Взаємна поміч галицьких і буковинських вчителів і учительок”. В 1922 р. її було перейменовано на “Взаємну поміч українського вчителства”. [14; с.34] Статут товариства затвердило ц.к. Міністерство внутрішніх справ у Відні 13 липня 1905 р. Згідно нього метою товариства було згуртувати учительство Галичини і Буковини для забезпечення собі і своїм сім'ям моральної та матеріальної допомоги. Для цього статутом передбачалися різноманітні заходи: як клопотання до влади у справі покращення становища вчителів, так і спроби власними силами вирішувати свої найнагальніші проблеми. Було розроблено цілу систему заходів, щоб створити економічну основу для здійснення своїх планів. Належна увага приділялась

просвітницько-виховній роботі, котру мало проводити новостворене товариство. Затверджений статут було розіслано всім філіям “Руського Товариства Педагогічного”, до українських періодичних видань та педагогічних колективів Галичини та Буковини із закликом масово вступити в ряди товариства “Взаємна поміч галицьких та буковинських вчителів”. [16]

Перші Загальні Збори товариства відбулися 28 серпня 1905 р. Цю дату можна вважати початком відліку у роботі професійної вчительської організації. Вся діяльність проводилась під керівництвом Дирекції товариства, в якій постійно працювали Андрій Аліськевич (фактичний засновник і голова товариства з 1905 по 1909 р.р.), Іван Стронський та Василь Равлюк. Один з найактивніших періодів діяльності ВПУВ тривав із часу заснування організації до початку Першої світової війни. Для ефективної роботи було вибрано Наглядову Раду, перше засідання якої відбулося 10 вересня 1905 р. Починаючи з цього часу і весь 1906р. вона працювала над створенням Окружних Відділів (філій) товариства і намагалася залучити якнайбільше вчителів до його рядів. Завдяки праці Наглядової Ради наприкінці 1906р. товариство налічувало 1562 чоловік. [7]

При 17 філіях товариства вдалося заснувати каси, що надавали матеріальну допомогу вчителям. Про різноманітність такої допомоги та ретельний облік фінансів свідчить поділ доходів “Взаємної помочі” на такі фонди: основний (складався із членських внесків), допоміжний (його наповнювали добровільні пожертвування та інші доходи товариства), пенсійний, похоронний, посаговий (надавав матеріальну допомогу вчителям, що знаходилися в скрутному становищі), диспозиційний (кошти, з якого виділялися на правову допомогу, виплати стипендій, відкриття бібліотек, шкіл, інтернатів), адміністративний (призначений для ведення діловодства) тощо. Чітко регламентувалося наповнення фінансами спільної каси та видатки товариства. Та чи не найбільшою популярністю серед вчителів користувалися кредити, які “Взаємна поміч” намагалася надавати якомога більшій кількості бажаючих. Це могло б перетворити її в чисто фінансову інституцію. Тому в середині 1906 р. Дирекція “Взаємної помочі” звернулась з проханням до ц.к. Львівського торговельного суду зареєструвати кредитне товариство “Взаємна поміч учительська”. З вересня 1906 р. дане товариство розгорнуло свою діяльність. Його ціллю було піднести добробут своїх членів через прибуткове вкладення коштів і надання позик вчителям на найвигідніших для них умовах. Передбачалися і інші заходи, спрямовані на поліпшення матеріального становища педагогів. Статут “Взаємної помочі учительської” створено на зразок інших товариств із обмеженою відповідальністю. Сума позик виданих до кінця 1906 р. складала 2030 корон. [5] Все це приклад того, що товариство “Взаємна поміч галицьких і буковинських вчителів” було створено не формально, так як відразу розпочало активну діяльність. Проводились також учительські наради, конференції, де обговорювалися найважливіші фахові проблеми педагогів. При деяких філіях товариства (в Снятині, Коломиї) немала увага приділялася вихованню та навчанню молоді. Тут відкривалися бібліотеки, влаштовувалися вечорниці, аматорські концерти та вистави, походи. Всі ці заходи мали під собою глибоку національну основу. Слід сказати, що діяльністю товариства пильно стежила політична влада в Галичині (саме тут воно розгорнуло найактивнішу діяльність), розуміючи його опозиційність. [11; с.38]

Перед товариством в кінці 1905 р., після заснування 28 грудня професійної організації польського народного вчителства “Товариство народних вчителів в Галичині” з центром в Кракові, яка ставила собі за мету згуртувати вчителство Галичини, стояла проблема

об'єднатися в спільній організації з польськими педагогами в боротьбі за свої професійні права чи йти власним шляхом. З цього приводу газета "Промінь" у статті під назвою "Акція краківських вчителів у справі організації галицького вчительства" писала: "Було би гріхом збирати гроші на ціль товариства котре не дає гарантії, що його діяльність не буде для нашого народу шкідлива". [1] Саме тому, провід товариства ВПУВ скликав на 1 листопада 1906 року представників Окружних Відділів, які створили "Центральний організаційний комітет українського вчительства". Ним керував провід товариства. Комітет вирішив остаточно, що українське народне вчительство повинно і надалі об'єднуватися навколо своєї національної професійної організації. Проте він не виключав співробітництво із професійними товариствами інших народів. З цією метою була створена так звана "Спільна Делегація", що складалася із 16 членів (8 із них представники товариства "Взаємна поміч галицьких і буковинських вчителів; друга половина була від польського "Товариства народних вчителів в Галичині".) [14; с.43] Боротьба за свої професійні й громадські права була за своїм змістом політичною боротьбою, яку не могла вести відкрито й безпосередньо ВПУВ, організація, що діяла на підставі затвердженого владою статусу. Її могли очолити незалежні від урядових структур організації. Ними й були: "Центральний організаційний комітет" і "Спільні делегації". [7]

"Центральний організаційний комітет" доповнював діяльність "Взаємної помочі" й ставив перед собою завдання згуртувати вчительство до боротьби за свої професійні й громадські права на політичному терені. Його організаційна структура носила напівконспіративний характер. До складу комітету входили представники всіх Окружних Відділів, яких вибирали на річних Загальних зборах на один рік. Ним керувала Наглядова Рада ВПУВ. Мав комітет і власні кошти, якими розпоряджався Виконавчий Відділ, що складався із 5 чоловік. Він мав завдання підтримувати зв'язки із всіма вчительськими організаціями Австрії.

Члени комітету входили до складу "Спільних делегацій"; вони на своїх засіданнях обговорювали професійні, шкільні, освітні, суспільні та політичні питання, про які повідомляли широкий учительський загал, так як одночасно були і повітовими організаторами. [6]

Якщо в житті галицького вчительства дане товариство відіграло важливу роль, то про буковинських вчителів це сказати було важко. На Буковині вдалося організувати тільки 4 Окружні Відділи. І ті активної роботи не проводили. Тому на Загальних Зборах буковинських членів "Взаємної помочі", що проводилася в Чернівцях 23 грудня 1906 р. Дирекція Львівської Централі погодився на заснування автономної Експозитури (Секції) "Взаємної помочі" для Буковини з центром у Чернівцях. Було розроблено положення про її діяльність. Незважаючи на широку автономію буковинської Експозитури, цю організацію зробити популярною серед вчительства не вдалося. Переважна більшість педагогів Буковини трималася осторонь неї. Адже діяльність товариства "Взаємна поміч галицьких і буковинських учителів" була більш близькою саме для галицьких вчителів, матеріальне становище яких було вкрай погане. На Буковині були створені інші товариства, які займалися захистом фахових інтересів педагогів. [13] Провід товариства розумів, що без підтримки урядових структур, без прийняття конче необхідних законів вирішити педагогам свої фахові проблеми неможливо. Отож, потрібно було голосно заявити про себе і свої вимоги. З цією метою українське і польське професійні товариства вирішили скликати крайове вчительське віче. Щоб ця політична

акція була масовою (тільки тоді вона могла справити відповідне враження на урядові структури) було створено "Крайовий Виконавчий Комітет Вчительського Віча", який зайнявся його організацією. Він продовжував свою діяльність (організовував вчительські збори, закликав педагогів до участі у виборах, звертався із вимогами щодо поліпшення їх становища до представницьких органів) і після проведення вчительського віча 17 лютого 1907 р. З цією метою 2 квітня цього ж року було створено "Крайовий Виконавчий Комітет Народного Вчителства в Галичині", що складався із представників від українського товариства "Взаємна поміч" і польського "Товариства народних вчителів у Галичині". Після проведення даних заходів в 1907 р. відбулося хоч і незначне, але все ж таки підвищення заробітної платні вчителям. [14; с.50]

Крім співробітництва ВПУВ із професійними вчительськими товариствами в Галичині, воно також вдалося до міжорганізаційних контактів із педагогічними організаціями всієї Австрії. 12 серпня 1908 р. "Взаємна поміч" стало членом новозаснованого товариства "Союзу слов'янського вчителства". Делегати від ВПУВ брали участь у Загальних Зборах та в засіданнях відділів товариства. Співпрацювала ВПУВ із створеною в 1910 р. німецькими товариствами Австрії організацією "Австрійський комітет реформи школи" та "Німецько-австрійською спілкою вчителів". [3]

Була створена 25 листопада 1912 р. "Спільна делегація" із представників "Союзу слов'янського вчителства Австрії" та організації німецького вчителства із 16 чоловік (8 німців і 8 слов'ян) для зустрічей із представниками уряду та парламентських клубів. Представники ВПУВ брали участь у Загальному Зборі сербського вчителства "Учительська Співпраця" в Білорусі, що походив з 19-21 серпня 1912р. [18] На перший всеукраїнський з'їзд народного вчителства в 1914 р. завітали народні вчителі із Чехії і Словачії. [9]

Та найважливішою справою для товариства ВПУВ було залучити якомога більше членів до своєї організації і перетворити інертну вчительську масу на свідому. Ця справа йшла не завжди гладко. Загальні Збори товариства яскраво демонстрували це.

Спочатку народне вчителство із великим захопленням сприйняло створення нового товариства. Можна було почути з уст не одного вчителя, що ми створили собі таку організацію, яка робить нестрашними для нас несправедливі дисциплінарні покарання та різні матеріальні кривди. І коли б педагоги з таким ентузіазмом ставилися і надалі до свого товариства, коли б вчасно сплачували внески, без яких діяльність його просто була б нереальна, то надії покладені на "Взаємну поміч українських вчителів", якщо не повністю, то частково були б виправдані. Кінець 1907р. показав, що загальне вчителство не звик ще до тяжкого ярма організаційних обов'язків. За час дворічного існування "Взаємної помочі" до неї належало 1363 членів. Це говорило про те, що за два роки існування організації не вдалося згуртувати навіть 50% українського народного вчителства. Товариство мало офіційно зареєстрованих 57 Окружних Відділів у Галичині та 4 на Буковині. З галицьких філій проводили деяку роботу 15-20% із них, а буковинські – ефективної діяльності не вели. [13]

На Загальних Зборах, що відбулися 7 квітня 1909 р. було повідомлено, що товариство "Взаємна поміч" налічує 2030 членів. Але більша частина з них не сплачує внесків. Отож, фактично в товаристві було 724 члени. Щодо відношення вчительського загалу до професійної вчительської організації "Прапор" в 1909 р. писав: "Зрозуміло кожному, що наша організація важливої мети перед собою не ставила і користі (окрім позичок) не дає. Переслідує товариство якісь вимріяні, високі ідеали". Незважаючи на деякі зміни, внесені

до статуту (сплативши членський внесок 1 крейцер, можна було входити до двох товариств ВПУВ і кредитного "Взаємна поміч учительська"; було реорганізовано секцію правового захисту педагогів) кількість членів професійної вчительської організації зменшувалася. Проте Дирекція товариства, тепер уже під керівництвом Маріяна Якимовського (1909-1915 рр), трудилася не покладаючи рук і це дало свої результати. Можливо саме тому, починаючи з 1911 р. в роботі товариства спостерігається значний поступ. Кількість членів ВПУВ становила 1060 чоловік, а тих, хто не платив членських внесків було дуже мало. Розпочинається загальне пожвавлення професійного вчительського руху. Про це свідчить заснування так званого "посмертного фонду" для допомоги сиротам та вдовам померлих народних вчителів, "Учительського організаційно-виборчого комітету" в 1911 р., проведення З'їзду українського вчителства 22 вересня 1912 р., створення "Педагогічно-наукової комісії" з метою популяризації тодішніх науково-педагогічних видань, формування новітньої української національної педагогіки. В 1914 р дня проведення масових політичних акцій було створено "Крайовий комітет політичної організації українського народного вчителства", із нагоди 100-ліття з дня народження Т.Шевченка проведено перший всеукраїнський з'їзд народного вчителства.

Робота товариства широко висвітлюється у періодичних виданнях. У самому заснуванні товариства ВПУВ, в згуртуванні вчителства навколо національно-професійних інтересів і формування національної самосвідомості у населення, неабияке значення мав часопис "Промінь". Велику пропагандистську роботу в справі створення професійної організації українських народних вчителів виконав щоденний часопис "Діло". Часопис "Промінь" залишався органом товариства до вересня 1907 р.

У жовтні 1907 р. у Львові з'явився незалежний орган українського вчителства "Луна" (редактор Ю.Левицький), через місяць ним став фактично часопис "Наше слово". В цих періодичних виданнях публікувалися полемічні статті, що погрожували єдності українських народних вчителів. І тому через півроку, в травні 1908 р. періодичним органом народних вчителів став "Прапор" у Львові (редактор Ю.Лотоцький), видання якого було перенесено у вересні того ж року до Коломиї де його редагував І.Петришин. А з 1909 р. цю роботу розпочало товариство "Видавнича спілка українського вчителства", організована ВПУВ. Після припинення його діяльності у 1912 р. було започатковане видання нового органу товариства ВПУВ під назвою "Учительське слово", перший номер якого вийшов у світ 15 вересня 1912 р. [17; с.6]

Взагалі було зроблено немало. Слід окремо згадати "Видавничу Спілку українського вчителства" в Коломиї, котра починаючи з 1909 р. взяла на себе обов'язок за рахунок власних коштів видавати написані членами товариства "Взаємна поміч" книжки, брошури, часописи як літературно-наукового змісту, так і політичні. Дохід від їх продажі йшов на рахунок товариства. "Видавнича спілка" здійснювала і благодійну діяльність. Як правило, це були пожертвування на розвиток українських шкіл, інтернатів, учительських семінарів. [4]

Приємною новиною для вчителів було відкриття готелю "Учительський приют" у Львові 15 липня 1909 р. для членів товариства, які могли скористатися ним за невелику плату. Ще одна цікава ідея, яка визріла в товаристві "Взаємна поміч українських вчителів" і котрій так і не судилося здійснитися – створити разом із організацією "Учительська Громада" "Секцію Педагогічну" при Науковім Товаристві ім. Шевченка. Адже яким чином

вчителі могли навчати та виховувати учнів, якщо майже не було українських підручників, а лише іноземні переклади і ті зроблені абияк. Відсутня була загальноприйнята термінологія у всіх галузях людського знання. Народні вчителі вимагали таких книг та навчальних посібників, які б виховували повагу до свого національного та знайомили із загальносвітовими надбаннями. [11; с.39]

На початку ХХ століття шкільне питання стало найголовнішим серед усіх національних справ українців. Основним завданням в освітній справі була націоналізація школи і пристосування її до потреб українського суспільства, його завдань, життя і обставин. Це виконати було неможливо не вирішивши найважливіші проблеми українських педагогів: підвищення заробітної платні, поліпшення умов праці, зміни дисциплінарного законодавства та ін. Слід сказати, що матеріальне становище вчителів Галичини було чи не найгіршим в усій Австрії. На Конгресі народних вчителів в Австрії, що відбувався 2 листопада 1907 р., депутат парламенту і народний вчитель із Буковини Спинул заявив: "На Буковині українці мають більший вплив і тому підвищення вчителям заробітної платні вже відбулося. В Галичині до цього ще далеко, бо школа в руках шляхти, яка ставиться вороже до розвитку культури серед народу і була би рада, якби українські школи спорожніли, а народ якнайдовше був без освіти". І не тільки проблема заробітної плати хвилювала вчителів, а й грубе втручання Крайової Шкільної Ради та адміністрації на місцях в роботу педагогів, суворі дисциплінарні покарання тим, які були невігідними для влади, брак підручників, шкільного приладдя, науково-методичної літератури та інші. Згуртування вчителів навколо професійних товариств відбувалося з метою вирішення саме цих проблем. Але реально покращити своє становище можна було тільки одним шляхом: добитися прийняття прогресивних законів у галузі шкільництва. Товариство "Взаємна поміч" разом із іншими вчительськими організаціями, які ставили на перший план захист фахових інтересів працювали чимало в цьому напрямку. Цілком зрозуміло що найактивніша діяльність проводилася в Галичині, так як соціальне становище педагогів вимагало цього. Однією із перших політичних акцій ВПУВ разом із польським професійним товариством було скликання 17 лютого 1907 р. загальнокрайового вчительського віча в Галичині, на яке прибуло близько 9 тисяч народних вчителів. Резолюція віча, яка була передана краєвому маршалку, вимагала прирівняти оплату праці педагогів до заробітної плати урядовців трьох найнижчих рангів. Це й стало бойовим кличем українських народних вчителів.[15]

Щоб впровадити це рішення в життя, потрібно було створити демократичний законодавчий орган, який із розумінням би підходив до вчительських проблем. Тому Крайовий виконавчий Комітет Народного вчителівства в Галичині звернувся із закликом до вчителів взяти участь у парламентських виборах, щоб підтримати тих кандидатів, які симпатизують народній школі і вчителівству. Результатом цього звернення стало створення повітових вчительських виборчих комітетів, які співпрацювали із виборчими комітетами демократичних партій, сприяючи перемозі тих депутатів, які беззаперечно підтримували вчительські вимоги. Ця політична акція народного вчителівства мала значний успіх. Завдяки активній позиції педагогів українці мали поважне представництво у віденському парламенті (33 депутатські мандати тільки від самої Галичини). Проте за такий політичний поступ вчителівство поплатилося репресіями з боку шкільної влади (дисциплінарні покарання, службові переміщення і т. і.). Але вони не стали перешкодою до участі вчителів у виборчій компанії 1911р. (завдяки їхній пропаганді зміцнилося українське парламентське представництво) та 1913 р. під час виборів до галицького

сейму (було вибрано 30 депутатів українців). У статті "По виборах" в "Учительському слові" 15 липня 1913 р. було написано: "Для досягнення такої славної перемоги української ідеї вчительство зробило немало і, головним чином, народне вчительство. Воно — свідоме своїх громадянських прав та патріотичних переконань — не стало позаду інших верств". Серйозний крок вперед у цьому плані було зроблено 8 квітня 1914 року, коли "Крайовий комітет політичної організації українського вчительства" вирішив на своєму засіданні висунути ряд вчительських кандидатур до сейму і затвердив їх список. Кандидати почали об'їздити виборчі округи, але Перша світова війна перешкодила цій акції. [14; с.94]

Співпраця вчителів із політичними партіями (Українською Національно-Демократичною та Українською Радикальною) давала також свої результати: вчительські вимоги вносилися до програм політичних партій, резолюцій їх з'їздів, петицій до представників влади. Взагалі вчительство почало активізувати свою діяльність у всіх напрямках, оживило діяльність у самій організації, в просвітницько-виховній роботі і навіть у політичних партіях. Як правило об'єднувались українські народні вчителі навколо Української Національно-Демократичної партії. [18]

Діяльність народного вчительства у справі захисту своїх професійних інтересів поступово ставала відома широкій громадськості. Цей факт полегшував боротьбу вчителів за свої права, адже вони здобували все більшу і більшу популярність серед населення і серед представників законодавчих органів теж. Про це свідчила участь депутатів сейму і парламенту у Загальних Зборах товариства за 1912 р., у З'їзді українського вчительства в Коломиї та Крайовому Всеучительському Вічі, що відбулися цього ж року. "Прапор" у статті "По величавій маніфестації" писав: "Величаве віче, свідком якого була столиця краю — непохитний пам'ятник збудований із надідейних поривів до праці, посвяти, жертв і важкої боротьби за існування цілої вчительської армії, що розсіяна по всіх закутках краю і несе в народ світло правди і науки." Але не зважаючи на те, що вчительськими проблемами переймалася вся демократична громадськість краю, візити делегацій, що склалися із представників учительства до галицького сейму та віденського парламенту тривалий час не приносили ніяких конкретних результатів. Представники урядових структур скаржилися на дефіцит державного бюджету, який не дозволяє підвищити вчителям заробітну платню. Проте цю найболючішу проблему українських народних вчителів та деякі інші вдалося вирішити ціною величезних зусиль. В кінці січня 1914 р. було проведено виборчу реформу до галицького сейму. Цей історичний факт дав учительству надію, що на їх довголітні вимоги депутати нарешті звернуть увагу. 12 і 13 лютого в сеймі перебувала вчительська делегація Виконавчого Крайового Комітету із вимогою розглянути законопроект про поліпшення матеріального становища вчителів. Після їх розгляду вчительство обурилось (так як було зрозуміло, що депутати не збираються повністю задовольнити їх вимоги) і на заклик Виконавчого Крайового Комітету відправило своїх представників на з'їзд. В цій акції взяло участь близько 1500 осіб. З'їзд активно запротестував проти такого стану справ і доручив Комітету опрацювати свій власний проект підвищення вчительської платні, що і було зроблено. Під впливом таких рішучих заходів вчителів сейм 25 травня 1914р. ухвалив два закони: про виплату дотацій на проїзд та про заробітну плату народним вчителям. Згідно останнього закону було скасовано найнижчу-четверту ступінь вчительської платні. Мінімальна заробітна плата народного вчительства становила 1300 крон, а не 1000 крон як було раніше. Педагогам всіх інших категорій

платня теж підвищувалась. Збільшилися дотації на проживання, покращилося пенсійне забезпечення (як самим народним вчителям, так їх вдовам). Дуже важливим було скасування так званого "материнського податку" (зменшення платні під час декретної відпустки). Даний закон, який задовільняв переважну більшість народних вчителів вступив в дію 1 липня 1914 р.

Прийняття цих законів, приклад того, як тривала організована боротьба народного вчительства принесла конкретні результати. Були ще й невирішені проблеми у педагогів краю до боротьби за розв'язання яких вони мали бажання взятися. Був і певний позитивний досвід. Проте Перша світова війна перешкодила цим планам. З приходом російських військ все життя в Галичині завмерло. Припинила свою діяльність і "Взаємна поміч українського вчительства". Останнє число (22) її періодичного видання "Учительського Слова" вийшло 15 липня 1914 року. [14; 105]

Отож, один із найнасиченіших періодів діяльності товариства ВПУВ, що тривав із 1905-1914 р.р. показав, що товариство сприяло згуртуванню вчительства навколо професійних потреб та національної ідеї, ставало на захист їх інтелектуальних і економічних інтересів, професійних, громадських і службових прав, дбало про освітній, культурний і фаховий рівень учителів, виховувало в них і через них в українського населення національну свідомість, боролось за розвиток народного шкільництва. Діяльність товариства - це приклад того, що професійна вчительська організація може багато зробити, як для захисту своїх вузькопрофесійних інтересів, так і для розвитку національної освіти в цілому.

Список використаної літератури:

1. Акція краківських учителів в справі організації галицького народного учительства // Промінь. – 1906. – 1 травня.
2. Горський С. В справі самопомочі учительської // Промінь. – 1904. – 1 травня.
3. Готовимся на з'їзд славянського учительства в Кракові // Каменярі. – 1910. – 8 серпня.
4. В справі заснування. “Видавничої Спілки українського учительства в Галичині і Буковині” // Прапор. – 1909. – 15 січня.
5. ДАЧО. – Ф.3. Крайова управа Буковини. – Оп.1. – Спр. 10957. – Арк. 3-6.
6. ДАЧО. – Ф.3. Крайова управа Буковини.– Оп.8. – Спр. 83. – Арк. 2.
7. З діяльності товариства “Взаємна поміч галицьких і буковинських учителів і учительок” // Промінь. – 1906. – 1 квітня.
8. Із чернівецького Віділу товариства “Взаємна поміч галицьких і буковинських учителів і учительок” // Буковина. – 1906. – 26 лютого.
9. Перший всеукраїнський з'їзд народного учительства з усіх земель України // Діло. – 1914. – 24 липня.
10. Народне учительство і суспільство. – Коломия, 1912. – 58 с.
11. По вічу // Промінь. – 1904. – 1 вересня.
12. Секція чи Експозитура “Взаємної помочі” для Буковини з осідком в Чернівцях // Промінь. – 1907. – 15 лютого.
13. Товариство Взаємна поміч українського вчительства 1905-1930. – Львів, 1932. – 339 с.

14. Учительство – собі! // Прапор. 1910. – 25 червня.
15. Учительська самопоміч // Буковина. – 1905. – 16 квітня.
16. Черпінський М. Основні віхи діяльності товариства “Взаємна поміч українського вчительства” (1905-1939р.р.) // Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції “Діяльність товариства “Взаємна поміч українського вчительства”. – Івано-Франківськ, 1996. – с. 4-7.
17. Ясінчук Л. З учительського руху в Галичині // Каменярі. – 1913. – 10 липня.
18. Ясінчук Л. 50 літ “Рідної школи” 1881-1931. – Львів, 1931. – 267 с.